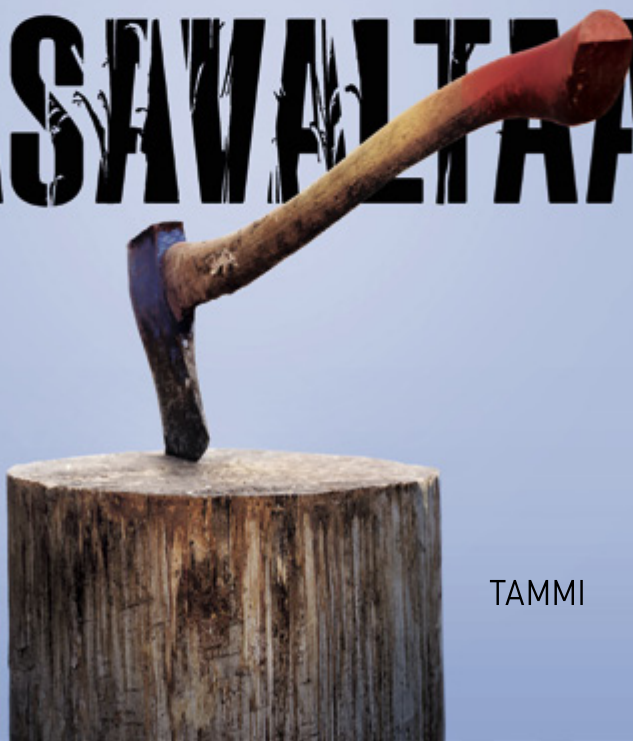

JUHANI SUOMI

**TOISEN-
AJATTELEVAN
TASAVALLTA**

TAMMI

Juhani Suomi

TOISINAJATTELEVAN
TASAVALTA

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

© JUHANI SUOMI JA KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI 2013
ISBN 978-951-31-7532-0
PAINETTU EU:SSA

Arjalle ja Johannalle

*Je suis comme je suis
je suis faite comme ça...*

(JACQUES PRÉVERT)

Lukijalle

Kaimani – ja kuten joskus tuntuu – alter egoni Jukolan Juhani todistelee ”Seitsemässä veljeksessä”, että ”täytyy täällä välimiten ummistaa silmänsä, eikä olla näkevänsä mitä näkee ja tietävänänsä mitä tietää. Niinpä täytyy täällä miehen, jos hän tahtoo päästä eheällä turkilla elämän huhmaresta ulos”.

Tähän pakotiehen tunnustan itsekkin aikanaan turvautuneeni, kun tutkainta vastaan potkiminen olisi ollut turhaa ja aikaansaattanut enintään vaikeuksia itselleni ja läheisilleni. Jo pelkkä huoli toimeentulosta riitti tukkimaan suun. Olen varma, että minulla on ollut ja on tänä päivänäkin tässä suhteessa lukuisia kohtalotovereita. Kokemusteni mukaan yksi suomalais-ten yleisimmistä repliikeistä on: ”Meinasin sanoa, mutta...”

Ei kysymys ole vain oman aikamme ilmiöstä, vaan arkuudesta, joka on hallinnut ihmisten tekemisiä jo antiikin ajoista lähtien. Tuskin Cicerokaan muutoin olisi kirjoittanut, että ”on sellaisia, jotka peläten menettävänsä toisten suosion eivät uskalla sanoa, mitä ajattelevat, vaikka se olisi kuinka erinomaista”. Tätä päivää taas on esimerkiksi valtaapitävien sellainen taktiikka, jolla kritiikkiin taipuvaisten ajatukset hämmennetään pahemman kerran. Ongelmana ei suinkaan ole se, että emme saisi tietoja, vaan se, että saamme niitä niin runsaasti ja niin väritettyinä, että paikkansa pitävien tiedonsirujen siilaaminen niiden joukosta on vaikeaa. Tässä informaatioturbulenssissa kulloisillekin valtaapitäville ovat tavattoman hyödyllisiä

ne mielipiteisiin vaikuttavat, joista ikuinen piruilija Ambrose Bierce kirjoitti aikanaan: ”Hännystelijä on kätevä toimihenkilö, jota ei ole harvinaista löytää toimittamasta sanomalehteä.”

Kun ihminen saavuttaa seitsemän vuosikymmenen rajapää- lun, häntä ei enää huoleta muu kuin se, millaisen yhteiskun- nan me jätämme lapsillemme. Tähän asti olen jaksanut toivoa, että viisaus yhteiskuntamme päättäjien keskuudessa lisääntyisi parantuneiden koulutusmahdollisuuksien myötä. Mutta kun vuodesta toiseen seuraa näiden koulun penkiltä suoraan poli- tiikkaan sujahtaneiden joukahaisten puuttuvaa osaamista, it- sekästä omien etujen ja ryhmätujen ajamista, vallantäyteyttä ja yksisilmäisyyttä sekä kyvyttömyyttä tajuta kokonaisuuksia, tulee väkisinkin epätoivoiseksi. Kun nämä politiikan uraput- ken hedelmät tekevät lähes päivittäin ratkaisuja, jollaisiin eivät edes meidän kouluttamattomat vanhemmamme ja isovanhem- pamme olisi sortuneet, ei voi kuin ihmetellä, miten pitkälle kansan vieteri jaksaa venyä. Tosin kansalaisten alituinen pe- rään antaminen saattaa johtua siitä, ettei heillä ole enää voimia pitää puoliaan. Todistihan suorapuheinen muusikko Remu Aaltonenkin taannoin, että ”ihmiset eivät ole koskaan olleet niin sekaisin kuin nyt”.

Hyvinvointivaltiota muutetaan raskaalla kädellä markkina- liberalistiseksi luokkavaltioksi. Turvallisuuspolitiikkaa kan- getaan perinteiseltä turvalliselta uraltaan mielikuvilla mani- puloiden ja liehtareihin turvautuen. Ulkopoliitikassa pelataan mielenosoitus- ja ulkonäköpolitiikan pudotuspeliä muista- matta, että jo Ukko-Paasikivi pauhasi aikoinaan sen vaaralli- suudesta. Kansakunta, joka ei tunne historiaansa eikä ole siitä mitään oppinut, joutuu valitettavasti kokemaan sen uudelleen. Monet merkit viittaavat siihen, että sillä tiellä marssitaan jo.

Siksi on uskallettava lähteä liikkeelle ”parempi myöhään kuin ei milloinkaan” -hengessä. Pelkäämättä ja perään hauk-

kujista piittaamatta. Olen koettanut tehdä sen vuoroin sanan astalolla hutkien, vuoroin satiiria ja särmikästä ironiaa viljellen. Kaiken aikaa toivoen, että edes muutamat silmät avautuisivat huomaamaan, mihin meitä ollaan viemässä kuin passiä narussa.

Viimeistään tässä iässä on lupa olla kriittinen: ”henkirahahan minäkin yhä edestäni maksan”.

Mitä pidemmälle tekstissäni ehätin, sitä helpommaksi kävi sormen työntäminen tehtyjen päätösten ja ratkaisujen kipeisiin kohtiin. Ehkä siksi, että huomasin vääryyksiä kiukuttavan minua nykyisin vielä enemmän kuin nuoruudessa ja keski-iässä.

Jos haluaa vaikuttaa, on kirjoitettava särmikkäästi ja naputeltava isolla vasaralla. Silottelematon jälki on sen mukaista, rosoista. ”Koska mies on oikein uhossa ja tuikeat puuskaukset toukaa läpi hänen potran ruumiinsa, niin kylläs sen tiedät”, kuten kirjallinen veljeni Juhani tekstiä luonnehtisi.

Ajatuksiani kulloinkin kirjatessani minua on kuitenkin lohduttanut tietoisuus siitä, että ainakin joku on jo joskus kulkenut samalla tiellä edelläni. Oman aikansa toisinajatteleva Maria Jotuni kirjoitti ikään kuin osviitaksi:

”Pyrkiessäsi totuuteen älä pelkää, jos sinua väärin käsitetään. Tärkeämpi on etsiä totuutta omalla tavallasi kuin se, miltä sinä sitä etsiessäsi näytät, tahi se, miellytätkö sinä siinä muita vai et.”

Siinä sitä olisi elämänohjetta muillekin.

Valkovuokonpolulla sydänsuven kynnyksellä 2013

Juhani Suomi

Tammikuu

2.1.2013

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö piti eilen perinteisen uudenvuodenpuheen. Kun puhe oli hänen ensimmäisensä, siihen kohdistui tavallista suurempia odotuksia, uteliaisuuttakin.

Sinänsä on hyvä, että Niinistö on kokenut tärkeäksi jatkaa jo J. K. Paasikiven ajoista jatkunutta perinnettä. Aikoinaan tasavallan päämiehen puheet olivat tärkeitä tapahtumia, joita kerääntyttiin joukolla kuuntelemaan radion ja myöhemmin televisionkin äärelle, vähän kuin alakoulun oppilaat vanhan opettajan opastuksia. Suomessa toimivat ulkovaltain diplomaatit hyödynsivät uudenvuodenpuheita tärkeinä mittakepeinä raportoidessaan omalle valtiojohdolleen siitä, missä Suomessa kulloinkin mentiin. Siksi puheilla oli – ja on yhä – merkitystä myös maamme rajojen ulkopuolella.

Suurin merkitys näillä puheilla oli Paasikiven ja Urho Kekosen presidenttikausilla. Sen jälkeen niiden merkitys väheni, mikä ainakin osaltaan johtui siitä, että puheet muuttivat sisällöltään lähes kaikkea mahdollista sivuavaksi jorinaksi, esiintymiseksi vain sen vuoksi, että sellainen puhe oli ollut tapana pitää. Toki puheiden tyyliä ja esittämistavassakin oli toivomisen varaa. Mauno Koiviston aikana sanottava tuntui loppuvan niin tyystin, että hän jo eräässä vaiheessa luopui

uudenvuodenpuheen pitämisestä kokonaan ja siirsi ”velvolisuuden” pääministerille, mikä ei ainakaan parantanut asiaa.

Niinistön puheen ensireaktioissa suurinta huomiota näyttää herättäneen puheen loppuhuipennus: Jumalan siunauksen toivottaminen kansalaisille. Toisin sanoen se, että Niinistö palasi Ahtisaaren tapaan, joka aikanaan oli apinoitu suoraan Yhdysvaltain presidenteiltä: God bless you all! Suuren veden takanahan tätä sanontaa toistellaan tavan takaa ilman sen suurempaa uskonnollista viestiä tai puhujan hurskautta. En muista muiden presidenttiemme rauhan vuosina Korkeimman siunausta toivotelleen, vaikka Kaikkivaltiaaseen muuten on joskus viitattukin. Huomaan joidenkin perustelevan Niinistön menettelyä vetoamalla siihen, että pyysihän Kyösti Kalliokin aikanaan Jumalan siunausta. Todellisuudessa Kallio päätti puheensa varmasti sielun syvyyksistä nousevaan toivomukseen: Jumala maataamme ja kansaamme suojatkoon! Mutta ehkä ajankohdallakin oli silloin vaikutuksensa. Kävihän Suomi 1.1.1940 taistelua elämästä ja kuolemasta. Siitä tuskin sotien jälkeen on ollut kysymys.

Itse pidän siunauksen toivottamisesta. Ei sitä nykyisin liian usein kuule. Mutta ehkä Niinistö olisi voinut vielä erikseen toivottaa sotamies Honkajokea mukaillen, että Luoja myös varjelisi ”noita Suomen herroja, etteivät toista kertaa löisi päätään Karjalan mäntyyn” eikä muihinkaan petäjiin. Siihen kun halua näyttää taas ilmenevän aivan riittämiin.

Ongelmana viimeisten presidenttiemme uudenvuodenpuheissa on ollut avustajien into sisällyttää tekstiin mitä moninaisimpia asioita niin, että lopputulos on muistuttanut silisalaattia ilman että mitään asiaa on oikeastaan käsitelty mainintaa enempää. Ei kuulija sellaisesta puheesta mitään kostu. Samaa vikaa näyttää olevan vielä Niinistön tekstissäkin, joskin vähemmän kuin edeltäjillä. Siinä käsitellään Suomen taloutta globaalilla tasolla, valtakunnan omia talou-

dellisiä epäkohtia, syrjäytymistä, itsekkyyttä, yhteiskunnan eheyden merkitystä jne. Kuitenkin jo Ilmari Turjan luomus, oppimaton kansanmies tiilitehtailija Julius Särkelä, opetti aikanaan että hänen nuoruudessaan, ”kun minä olin Hämeenkyrössä puukholarin hantlankarina, ei meillä siellä kerrottu kuin yhtä vitsiä, ja sille me nauroimme aina”. Yksi painava teema puheessa riittää hyvin. Silloin asiasta ehtii sanoa jopa jotakin merkittävää.

Jo Pyhä kirja opastaa, että vähän on tärkeää tahi yksi vain. Suomelle tuo tärkeä asia on yhä tänä päivänäkin ulkopoliitikka. Toki Niinistön puheessa sitäkin sivuttiin, mutta vasta viimeiseksi, ikään kuin käsitellyistä aiheista vähimmän tärkeänä. Se on vahinko, koska Niinistöllä olisi nyt ollut etsimätön tilaisuus tehdä selkoa siitä, millaisena hän näkee Suomen ulkopoliittikan yhtenä sen keskeisistä vaikuttajista. Hänen tähänastiset ulostulonsa tässä suhteessa ovat olleet melko mitäänsanomattomia. Syksyllä Suomen Kuvalehdelle antamassaan haastattelussa hän totesi muun muassa, ettei Suomen ulkopoliittikan määrittelemiseksi tarvita mitään ”linjanimeä”. Ulkopoliitikka on hänen mielestään vain ”kooste suhtautumista ja toimintaa”, jonka ymmärtämiseksi ei tarvita ”keinotekoista semantiikkaa”. Kun pääministeri vielä samoihin aikoihin määritteli Suomen turvallisuuspolitiikan keskeiset haasteet tavalla, joka rajasi ne Suomen ja Yhdysvaltain suhteisiin, transatlanttiseen yhteistyöhön sekä maanpuolustuskysymyksiin, ei olisi ihme, jos Hietaniemen suunnalta olisi kuultu meteliä Paasikiven ja Kekkosen pyöriskellessä hautapaasiensa alla.

”Linjamme ei kaipaa iskusanoja”, Niinistö toisti aiemman viestinsä. Hän korosti Suomen elävän tiiviin EU-jäsenyyden aikaa ja piti siksi ulkopoliittikan ”taloudellisen ulottuvuuden” vahvistamista tärkeänä. Erityisesti hän alleviivasi puolustuksellisen yhteistyön merkitystä: ”... tavoittelemme Euroopan unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvis-

tamista. Siksi jatkamme kumppanuuden kehittämistä puolustusliitto Naton kanssa.” Presidentti patisti myös Pohjoismaiden puolustuksellisen yhteistyön edistämiseen. Tämä oli puheen ulkopoliittisen osan painavin sisältö.

Koska Niinistö korosti, että on ”viisautta oppia edeltäjien kokemuksista”, on ehkä hyvä palauttaa mieliin, miten nuo edeltäjät aikanaan ovat asiat nähneet. Tuo pienen maan realismin oppi-isien joukkohan ulottuu aina Gustaf Mauritz Armfeltista Kekkoseen. Ehkä selväsanaissimmin ja yksioikoissimmin heistä kaikista Niinistön osviittoja vastaan argumentoi jo runsaat 150 vuotta sitten J. W. Snellman. Hän korosti – kuten sittemmin niin monet realistit hänen jälkeensä – että kansakunnan tulee luottaa ainoastaan ja vain itseensä: ”Historia ei opeta, että jokin kansa olisi tehnyt toiselle hyviä töitä ilmaiseksi. Jokaisen kansan oikeutena maan päällä on katsoa omaa hyvänsä, jokaisen valtion oikeutena ajatella omaa valtaansa, omaa omavaraisuuttaan... Sellaisen vaatimuksen esittäminen jollekin kansalle, että sen on uhrattava elämänsä toisen kansan puolesta, on järjettömyyttä... Niin tuhmia emme täällä Suomessa ole, että uskoisimme suurvaltain tahtovan uhrata yhtäkään ainoaa penniä tai yhden ainoankaan krenatöörin koipia meidän vähäpätöisen maamme puolesta.”

Ehkä nämä viisaudet – joita vuosien mittaan on toistettu taajaan – eivät ole vielä kaikilta nykypoliitikoiltakaan unohduneet. Ongelman näyttää muodostavan kuitenkin se, ettei ulkopoliitiikkaa Suomessa enää tehdä tuon politiikan omista, joskus jopa inhorealistsista motiiveista liikkeelle lähtien. Ratkaisut kytkeytyvät tänä päivänä yhä useammin sisäpolitiikkaan, ja ne ovat sellaisina lähinnä ideologisia valintoja, valintaa ennen muuta ”Idän” ja ”Lännen” välillä. Jos tälle tielle lähteneet pitävät Kekkosen opetuksia ulkopoliitiikan kulkemisesta sisäpolitiikan edellä ”vanhan pierun” ajastaan jälkeenyjäänäinä höpötyksinä, heidän kannattaisi kuitenkin muistaa, että

samaa todisteli jo aikanaan heille ideologisesti varmasti läheisempi rautakansleri Otto von Bismarck: ”Minulle ovat ulkopoliittiset asiat tarkoitus sinänsä ja ne asetan korkeammalle kuin mitkään muut seikat. Sisäpolitiikan alalla eivät mitkään tappiot ole ikuisia. Mutta ulkopoliitikassa on aikoja ja mahdollisuuksia, jotka eivät koskaan palaa uudelleen.”

Juuri edellä kuvattu saattaa selittää myös sen, että Niinistön puheesta puuttui jotakin lähes silmille hyppäävällä tavalla. Päinvastoin kuin edeltäjänsä hän ei uhrannut virkettäkään kommentoidakseen Suomen ja sen rajanaapurin Venäjän suhteita. Tämä on epäilemättä pantu visusti merkille läntisissä pääkaupungeissa mutta, Suomelle vahingoksi, myös idässä. Siellä ”lapsus” varmasti noteerattiin, ja pitäisin ihmeenä, jollei sitä olisi kytketty samaan jatkumoon taannoisen ”Venäjä, Venäjä, Venäjä” -kohettelun ja sitä seuranneen uhmakkaan isottelun kanssa. Ovathan siihen innolla osallistuneet sekä hallituksen uhmaikäiset että jotkut uusoikeistolaisia uudelleentulemistaan elävät päivälehdet. Vahinko on tapahtunut eikä sitä muuksi muuta se, että se ilmeisesti juontui vain tasavallan presidentin avustajakunnan kokemattomuudesta.

Menneisyys tulee tuntea, mutta siihen ei tule juuttua, Niinistö evästi kansalaisia. Kuka puheen oli kirjoittanutkin, teksti ainakin osoitti jälleen kerran sen, ettei poliittisen realismin taju todellakaan ole suomalaisten vahvimpia puolia. Uskotaan kuten asioiden toivotaan olevan ja toimitaan ikään kuin se, mitä toivotaan, olisi totta. Kuitenkin oikeat johtopäätökset voidaan tehdä vain sillä edellytyksellä, että ollaan selvillä tosiasioista ja ne myös tunnustetaan ja hyväksytään. Niistä olennaisimpiin kuuluvat maantieteelliset ja historialliset faktat. Turhaan ei raivostunut Paasikivi aikanaan käskenyt ”suoraselkäisiä” vastaanharaajia kaivamaan esille kartan ja katsomaan siitä, missä Suomi sijaitsee. Se kehotus ei ole ajankohtaisuuttaan menettänyt. Maantieteellinen asemamme tekee meille

yhä välttämättömäksi järjestää suhteet itäiseen naapurisuurvaltaan tyydyttävällä tavalla.

Realismin taju edellyttää myös, että ollaan selvillä valtioiden välisistä voimasuhteista ja valtioeduista. Suurvaltaetujen olemassaolon realiteettiin on pienten maiden kuitenkin sovittava toimintansa, halusivat ne sitä tai eivät.

5.1.

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi muisti taas laskulla. Jo ennestään käsittämätön ajoneuvovero oli noussut peräti 63 euroa.

Kun ajoneuvovero aikanaan keksittiin, muistelen, että sitä perusteltiin tarpeella kerätä varoja tieverkoston ylläpitoon ja kunnostamiseen. Mahtaako sellaista todella olla tapahtunut? En ainakaan minä ole huomannut, vaikka melkoisesti olen Suomen teitä kuluttanut. Aivan oman surullisen lukunsa muodostaa Helsingin katuverkosto, joka alkaa olla siinä kunnossa, että auton täytyy olla miltei tankin veroinen selvitäkseen varsinkin talviliikenteen jäisistä lumivalleista sekä kevään asfalttikuopista, autokorjaamojen ikuisesta rahasammosta.

Kun autojen myyntihinnoista kohta jo lähes kolmannes muodostuu valtiolle menevästä verosta, niin mihin tätä käytönmaksua, ajoneuvoveroa, enää tarvitaan? Tuttava ilakoi taannoin, että senkin huomattava tuotto valuu tavalla tai toisella hädässä oleville euroveljillemme Kreikassa, Irlannissa, Espanjassa ja Italiassa, ehkäpä jopa Kyproksen pankkiireille. Jos tällaisia tohtii julkisesti suustaan päästää, leimataan oitis populistiksi, asioiden yksinkertaistajaksi ettei peräti perussuomalaiseksi. Loppujen lopuksi kysymys on kuitenkin nollasummapelistä. Valtio kerää kansalaisilta kaiken mahdollisen rahan yhä uusin ja uusin veromuodoin. Kun tuosta kokonaispotista ei tänä päivänä riitä edes vähäväkisille eikä puutteessa

oleville sitä tukea, mitä he joskus vanhoina ”suomettuneina” aikoina saivat, niin johonkin lisärakoonhan tuota rahaa ohjataan ennen näkemättömiä määriä. Eikä sekään edes riitä. Eurosto-aatteen pönkittämiseksi valtio vielä velkaantuu huihmaavaa vauhtia. Parhaimmillaan se lainaa itse rahaa markkinoilta kalliimmalla korolla ja lainaa sitä edelleen maansa vaikeuksiin ajaneille eurostoliittolaisille pienemmällä katteella. Samaan tapaan kuin hölmöläiset ennen.

Ajoneuvoverolappua seurasi tiedote, jossa veroa perusteltiin ilmastopoliittisilla syillä: ”Ajoneuvoveron muutoksella kannustetaan valitsemaan mahdollisimman vähän polttoainetta kuluttavia automalleja hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi ja energian säästämiseksi.” Läpyskän lopussa viesti vielä suomenettiin: mitä uudemman auton hankit, sitä ympäristöystävällisempi se on!

Voi h..., etten paremmin sano! Missä umpiossa tämänkin uudistuksen suunnittelijat elävät? Vaihdetanko niissä piireissä autoja mennessä tullen? Ovatko he lainkaan kuulleet, että kohtalainen osa suomalaisista on jo nyt yt-hippasilla? Ei ole työtä, velat painavat, kaikenlaiset verot nousevat, eläminen kallistuu kuin pahimpina pulavuosina. Tänä päivänä auto on pääkaupunkiseudun ulkopuolella välttämättömyysesine, joka on pakko hankkia, vaikka varaa ei olisi ja vaikka ajaminen maksaa sitä enemmän mitä pohjoisemmaksi mennään. Muuta mahdollisuutta ei yksinkertaisesti ole, mikäli aikoo käydä työssä (jos työpaikka vielä on), kulkea kouluun, käydä kaupassa tai vaikkapa terveyskeskuksessa, joita kaikkia ”työväenhallituksemme” toimin viedään yhä etäämmälle arjen eläjästä.

Kun auto on pakko hankkia, sellainen ostetaan käytettynä; usein jo parhaat päivänsä nähneenä. Sellaisen vielä jotenkuten saa irti. Ei siinä hiilidioksidipäästöjä voi ajatella. Raha se on, joka ratkaisee. Se lohdutus päättäjille toki suotakoon, että

sote-, kunta- ja muiden ”fantastisten” uudistusten jälkeen yhä harvemmalla on enää varaa ajella niiden vaatimia ajoja. Kyllä siinä päästöt vähenevät.

Ja ne päästöt. Joihinkin Kiinaan, Intiaan, Yhdysvaltoihin ja Venäjään verrattuna Suomen osuus päästöistä on sittenkin kuin itikan pissi Itämeressä. Muiden jatkaessa välinpitämättöminä saastuttamista me olemme jälleen kerran eturintamassa, mallioppilaina. Ikuisen huonommuuden tunteemme uhreina ja kiitoksille persoina.

Voisiko tässäkin yltiövihertymisessä, oman aikamme uus-suomettumisessa, noudattaa edes jonkinlaista suhteellisuuden tajua? Varsinkin kun maailman teollisuus samaan aikaan puhaltaa taivaalle saastetta minkä kerkiää, ja toiset hyväkkäät vielä käärivät siitä rahaa kuin suokuokalla päästöoikeuksia kaupatessaan.

9.1.

Olen aikoinaan kirjannut muistiin Pentti Saarikosken 1970-luvulla esittämän ajatuksen: ”Olen huomannut, että minun ohimennen keksimäni vaalilause ’Isänmaa vai EEC, kumman kansa valitsee’ on levinnyt. Se on mukavaa, mutta asia on vakava: me saatamme tosiaan olla seuraamassa prosessia, jonka tuloksena Suomi pyyhkiytyy maailmankartalta. Se tuli sinne nationalismin nousuveden mukana, ja poistuu taloudellisen integraation laskuveden vaahtona.”

Saarikosken ei onneksi tarvinnut nähdä tämän pelottavan kehityksen myöhempiä vaiheita, joita me muut nyt todistamme.

Vasta tänään käteeni eksyneestä Kanava-lehden numerosta huomaan, että professori Jarmo Virmavirta on myös pannut merkille Saarikosken profetian ja aloittaa sillä harvinaisen suorasukaisen artikkelinsa, jonka sisältö kiteytyy kysymyk-

siksi: minne Suomen ulkopoliittinen linja katosi, ja onko selaista ylipäätään enää olemassa?

Virmavirta kritikoii Suomen 1990-luvun EU (silloin vielä EEC) -huumaa, jolloin Euroopan yhdentymistä markkinoitiin helppohintaisesti rauhanprosessina. Keskustelua hallitsi silloin idealismi eikä suinkaan realismi. Suomalaiset päättäjät uskoivat – tai ainakin uskottelivat – että kansallinen ulkopoliittikka voidaan korvata EU:n yhteisellä ulkopoliittikalla. Enää ei muistettu kokoneiden valtionejohtajien usein toistamaa opetusta: naiivius on vaarallista ja aivan erityisen vaarallista se on ulkopoliittikassa!

Virmavirta palauttaa mieliin, että pääministeri Harri Holkeri (avustajineen) piti vielä jalat maassa ja luonnehti Suomen puolueettomuuspolitiikan ja EU-jäsenyyden yhteensopivuutta ympyrän neliöimiseksi. Hänen syrjäyttämisenä jälkeen ympyrä kuitenkin neliöitiin, mikä Virmavirran mukaan merkitsi Suomen ulkopoliittikan loppua, ei vähiten siksi että ulkopoliittikan kansallinen lähtökohta, oma turvallisuusetu, julistettiin pannaan. Ajatus kansallisen ulkopoliittikan lopusta oli ”uskomattoman naiivi”, Virmavirta toteaa ja on harvinaisen oikeassa. Luotu mielikuva EU:sta rauhanprojektina osoittautui jälkijättöiseksi Potemkinin kulissiksi. Markkinatalouden realiteetit ajoivat EU:ssa sen ohi synnyttäen tarpeen luoda valtioliitosta liittovaltio. Mutta vaikka sille sittemmin luotiin keinoitekoineen ulkoasiainhallinto, Euroopan johtavat vallat eivät ole luovuttaneet sille tuumaakaan omasta itsenäisestä harkinta- ja päätösvallastaan. Suomi menetteli länsihuumassaan toisin ja pelaa nyt niillä hakkukorteilla, jotka käteen jäivät.

Pohjoismaiset naapurimme osoittivat kypsempää valtiomiestaitoa. Ne eivät suinkaan luopuneet omasta valuutastaan. Lisäksi Ruotsi piti tiukasti kiinni jo vuonna 1812 kiinni naulaa-mastaan ja sille aina siunaukselliseksi osoittautuneesta ulkopoliittisesta linjasta: ”alliansfrihet i fred syftande till neutralitet

i krig”. Sillä kannalla se on perimmältään yhä tänä päivänä kepeistä ja mitäänsanomattomista sympatialupauksistaan huolimatta. Vai tohtiiko joku todella kuvitella, että Ruotsi, joka talvisodan ja varsinkin jatkosodan loppuvaiheissa suorastaan painosti Suomea rauhan tielle, ehdoin tahdoin havittelisi silloin kavahtamansa loppuasetelman uusiutumista?

Suomen EU-ratkaisu osoitti, ettei se ollut viimeksi kuluneiden miltei kahdensadan vuoden aikana oppinut Ruotsilta mitään, vaikka Ruotsin liittoutumattomuus oli etenkin jatkosodan jälkeen ollut yksi Suomenkin turvallisuuspolitiikan pilareista. Virnavirta selittää tapahtunutta tavalla, johon itsekkin olen jo edellä ehtinyt viitata: ”Syy pragmatismiin pelkoon oli kai sisäinen. Meillä ryhdyttiin kaivelemaan historian roskatynnyreistä todisteita siitä, miten suomettuneita oltiin. Unohtamalla puolueettomuuspyrkimyksen halusimme siirtyä länteen, vaikka Euroopan pohjoisessa kolkassa Venäjän naapurina me edelleen olemme. Liian helposti unohdettiin, että Suomen puolueettomuuspolitiikka kuitenkin tunnustettiin kahtiajakautuneessa maailmassa jo yleisesti... Suomi todisteli ulkopoliittikkansa muutosta, vaikka muutokseen ei ollut tarvetta eikä sitä meiltä vaadittu. Oliko se enemmän sisä- kuin ulkopoliittikka?”

Osoituksina Suomen ulkopoliitiikan alennustilasta Virnavirta luettelee epäonnistuneen YK-turvaneuvostojäsenyys-hankkeen, toistuvat lapsiasiakiistat Venäjän kanssa sekä Islannin ilmavalvontaan osallistumisinnon. Hän toteaa Suomen YK-hankkeen kariutuneen siihen, ettei Suomella ollut enää omaleimaista roolia vanhassa leipälajissaan. Puolueettomuuspolitiikan mahdollistamaan rooliin YK:n rauhanturvatoiminnan ”suurvaltana” ei voitu enää vedota, koska Suomi on liittoutunut. EU-Suomi arvioitiin YK:ssa vain Brysselin vasalliksi, Virnavirta todistaa ja toteaa, että siksi turvallisuusneuvostoon kelpasi sen sijasta mikä hyvänsä EU:n jäsen. ”Meillä

on kaikki aineelliset ja henkiset voimavarat panostettu EUpolitiikkaan... Niin poliitikot, virkamiehet kuin yhä suurempaa osaa näyttelevä media ovat keskittyneet Brysseliin. Osallistumistasoa on muualla laskettu. New Yorkit ja Moskovat saavat olla rempallaan...”, *Virmavirta suomii*.

Lapsikiistat puolestaan todistavat ainakin yhdestä asiasta: Suomessa ei enää osata keskustella venäläisten kanssa. On hukattu taito vaihtaa mielipiteitä, tulla toimeen ja jopa taivutella suurvaltanaapuria tavalla, joka hallittiin kylmän sodan vaikeimpinakin vuosina ja josta Suomi sai arvostusta yli ideologisten rajojen. Suomen nauttima arvonanto lännessä perustui paljolti siihen, että nämä suomalaisten taidot tunnustettiin ja että sen katsottiin omaavan syvempää tietämystä silloisesta Neuvostoliitosta ja sen ajattelusta, ”venäläisestä sielunmaisemasta”. Se teki Suomen kiinnostavaksi ja halutuksi keskustelumppaniksi lännessä. Brysseliin lienee sekin taito hukattu, koska Suomen päättäjät ovat aina tasavallan presidenttiä myöten miehissä ja naisissa todistelleet itseriittoisesti, ettei Suomella voi enää olla omaa idänpolitiikkaa. Esimerkiksi Saksalla ja Ranskalla sellainen on tänä päivänä, eivätkä ne kuuna kulan valkeana edes kuvittele luopuvansa siitä.

Kolmas *Virmavirran* esille nostama ”skandaali”, Islannin ilmavalvonta, paljastaa sekin osaltaan Suomen turvallisuuspolitiikan onttoisuuden ja epäitsenäisyyden. Valvontaa yritetään kaikin keinoin perustella Pohjoismaiden sotilaallisella yhteistyöllä ja kätkeä toimenpiteen Nato-ulottuvuudet veran alle. Kuitenkin jo kuulu sokea Reettakin näkee, että Suomi asettuu ilmavalvonnan kautta Naton tehtäviin, kuten *Virmavirta*kin toteaa: ”Asein tai ilman, se ei ole kovin tärkeä kysymys.”

Virmavirta selittää Suomen ulkopoliitiikan alennustilaa nykyisellä hajautetulla ulkopoliittisella päätöksenteolla, johon vaikuttamaan karkäs media vielä pääsee heittämään omat mausteensa. Sen vuoksi hän kaipaa paluuta vahvaan presiden-

tilliseen ohjaukseen, varsinkin kun ulkopoliittiset päätökset koko maailman mittakaavassa tehdään yhä valtionpäämiesten keskusteluissa. Parlamentarismi soveltuu huonosti ulkopoliitiikkaan, hän päätelee ja on kiistatta oikeassa. Mikäli eduskunta olisi ollut ratkaisijan osassa, moni ulkopoliittiseksi saavutukseksi laskettava päätös olisi jäänyt tekemättä. Pelottavin näköala avautuu siitä, että rauhan solmimista Neuvostoliiton kanssa olisi aikanaan lykätty niin pitkään, että Suomi olisi joutunut kokemaan Saksan ja sen muiden liittolaisten kohtalon. Vastustivathan eduskuntaryhmät aselepoa ja välirauhaa viimeiseen asti.

Korkea-arvoiset sosiaalidemokraattiset diplomaatit ovat taannoin perustelleet kylmän sodan jälkeen valittua ulkopoliittista linjaa muutoksen tarpeella, siirtymisenä erillisyydestä osallistumiseen. Jälkiviisastelevaa potaskaa! Miten uusi ”osallistuminen” eroaa esimerkiksi Suomen harjoittamasta aktiivisesta YK-politiikasta, ETYK-yhteistyöstä, tiiviistä pohjoismaisesta yhteistyöstä Pohjoismaiden Neuvostossa tai kaupallisesta OECD-, EFTA- ja EEC-yhteistyöstä? No toki sillä tavoin – aivan kuten nuo diplomaatit itsekin myöntävät – että keskinäiselle riippuvuudelle uhrataan nyt Suomen suvereniteetti ja valta tehdä itsenäisiä päätöksiä.

Virmavirran artikkeli ei ole ainoastaan tervetullut tuulahdus itsenäisestä ajattelusta, jonka luulin jo Suomesta ehtyneen. Se on myös merkille pantava avaus sen vuoksi, että laatija on vuosikymmenet kuulunut kokoomuksen keskeisiin taustavaikuttajiin. Nähtäväksi jää edustaako hänen kritiikkinsä laajempia piirejä hallituksen pääpuolueessa vai onko kysymyksessä vanhan remonttimiehen lopullinen irtiotto oikeiston virvatulista.

Ainakaan tällä syömisellä en jaksaa uskoa, että Virmavirta saa puolueestaan ainoatakaan julkista tukimiestä artikkelinsa realipoliittiselle loppupäätelmälle: ”Paluu puolueettomu-

teen ei liene mahdollinen, mutta järkevä ratkaisu löytyy sen läheltä. Maltillinen paluu osallistumisen idealismista puolueettomuusasetteiden realismiin ei ole ainoastaan mahdollinen, vaan pian pakko.”

Mikäli tälle tielle lähdetään, kuten toivoa sopii, lienee syytä palauttaa mieliin muutamia vuosikymmenten oikeiksi osoittamia tosiasioita.

Ensinnäkin puolueettomuuspolitiikka – joka on eri asia kuin kansainvälisoikeudellinen puolueettomuus – oli ennen muuta ulkopoliittikaa omilla ehdoilla. Se piti sisällään jatkuvan tarpeen määrittellä oma kanta kulloisiinkin kansainvälisen politiikan tapahtumiin omista lähtökohdista kiinni pitäen ja omia mahdollisuuksia realistisesti arvioiden. Se oli tarkoitettu palvelemaan ennen muuta Suomen omia kansallisia etuja.

Suomen puolueettomuuspolitiikan lähtökohta on ollut, ettemme voi ratkaista turvallisuusongelmiamme hakemalla suojaa yhdestä liittoutumasta jotakin toista vastaan, vaan pysyttäytymällä kaikkien ristiriitojen, varsinkin suurvaltojen välisten eturistiriitojen, ulkopuolella ja ylläpitämällä hyviä suhteita kaikkiin valtioihin. Ei ole mikään salaisuus, että tämä politiikka versoi Suomen omista katkerista kokemuksista etenkin toisen maailmansodan aikana. Näin ollen se kasvoi omasta maaperästä ja samalla sopeutettiin omiin olosuhteisiimme. Se ei ollut tuontitavaraa.

Suomi saattoi rakentaa ja myös kykeni rakentamaan omaa puolueettomuuspolitiikkaansa vasta sen jälkeen, kun suhteet Neuvostoliittoon oli saatu kuntoon lähes kolme vuosikymmentä kestäneiden vastakohtaisuuksien jälkeen, jotka lopulta olivat kärjistyneet pitkäksi sodaksi. Tuon politiikan perustan rakentaminen ei suinkaan käynyt hetkessä. Ei riittänyt, että Suomi ilmoitti haluavansa vastedes noudattaa puolueettomuuspolitiikkaa. Yksipuolinen ilmoitus tai omat mielikuvat noudatettavasta linjasta eivät merkitse vielä mitään. Tuolle

LEGENDAARISENA KOLUMNISTINA KUNTO KALPANAKIN TUNNETTU JUHANI SUOMI SIVALTELEE SUOMALAISEN NYKY- YHTEISKUNNAN ILMIÖITÄ, NÄKIJÖITÄ JA TEKIJÖITÄ.

Hyvinvointivaltiosta tehdään luokkavaltiota, turvallisuuspolitiikkaa vivutaan pois turvalliselta uraltaan, eivätkä nykypäättäjät näy oppineen menneestä mitään. Kansakunta, joka ei tunne historiaansa, joutuu kokemaan sen uudelleen. Sillä tiellä ollaan jo.

Seitsemänkymmenen rajapaalun saavutettuaan ihmistä ei huoleta enää oma kohtalo, vaan se, millaisen maan jätämme lapsillemme. Juhani Suomi kritisoi aikamme ilmiöitä sanan astalolla hutkien, ironiaa viljellen, purevasti ja peräänhaukkujista piittaamatta.

99.1

ISBN 978-951-31-7532-0

www.tammi.fi